

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо вивчення української літератури в 5 класі НУШ
в 2022/2023 навчальному році

Яценко Таміла Олексіївна,
доктор педагогічних наук, головний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України

I. Новий зміст шкільного курсу української літератури в 5–6 класах НУШ

Шкільна літературна освіта в контексті освітніх завдань НУШ спрямована на розвиток компетентних учнів-читачів, прилучення їх до високохудожніх надбань класичної та сучасної української літератури; розвиток художнього сприймання навколишнього світу, осмислення конкретно-історичного та загальнолюдського значення зображеного письменником у творі; розширення культурно-пізнавальних інтересів; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду та естетичних смаків; сприяння всебічному розвитку та творчій самореалізації в сучасному світі; виховання національно свідомих громадян України; формування гуманістичного світогляду, національних і загальнолюдських цінностей.

Відтак набуває актуальності питання розроблення нового змісту та інноваційного навчально-методичного забезпечення сучасної шкільної літературної освіти. Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти (2020) та на основі Типової освітньої програми (2021) в Інституті педагогіки НАПН України підготовлено *модельну навчальну програму «Українська література» для 5–6 класів закладів загальної середньої освіти* (науковий керівник – Т. Яценко), якій надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795).

Завантажити модельну навчальну програму можна за покликанням (<https://lib.iitta.gov.ua/729538/1/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%205-6%20%D0%BA%D0%BB.pdf>).

Для перегляду презентації модельної навчальної програми перейдіть за покликанням: <http://yakistosviti.com.ua/uk/Ukrayinska-literatura-2021>.

Дидактико-методичний потенціал програми забезпечує можливість формування в процесі вивчення української літератури *читацької і ключових компетентностей*, визначених Державним стандартом базової середньої освіти. Цей результативний складник програми представлено в рубриці «*Очікувані результати навчання*». Її змістове наповнення розроблено згідно

з визначеними та індексованими в Державному стандарті базової середньої освіти щодо мовно-літературної освітньої галузі (додаток № 2) *чотирма групами вимог до обов'язкових результатів навчання учнів/учениць 5–6 класів*. Їх конкретизацію щодо опрацювання навчального матеріалу кожного тематичного розділу модельної навчальної програми розкрито відповідно до встановленої в Державному стандарті послідовності:

1) взаємодія з іншими особами в усній формі, сприймання й використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях [індекси 6 МОВ 1.1.1-1–6 МОВ 1.8.1-1] (*слухання*);

2) сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, зокрема інформаційних та художніх текстах класичної та сучасної художньої літератури (української), медіатекстах та використання інформації для збагачення власного досвіду й духовного розвитку [індекси 6 МОВ 2.1.1-1–6 МОВ 2.7.2-1] (*читання*);

3) висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови [індекси 6 МОВ 3.1.2-1–6 МОВ 3.2.3-2] (*письмо*);

4) дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу [індекс 6 МОВ 4.2.2-1] (*говоріння*).

Відтак учитель матиме можливість констатувати результати навчальної діяльності учнів/учениць, поступово ускладнювати завдання, тобто формувати індивідуальну освітню траєкторію учня/учениці.

Програму побудовано за *тематично-жанровим принципом* із дотриманням *хронологічної послідовності* щодо презентації письменницьких персоналій у межах кожного тематичного розділу.

Навчальний матеріал у 5 класі згруповано в таких *тематичних розділах*: «Вступ», «Малі жанри фольклору та літератури (прислів'я, приказки, загадки)», «Народні та літературні казки», «Минуле українського народу: легенди, перекази, літописні оповіді», «Україна і я»; «Рідна природа», «Світ дитинства», «У пошуках пригод і чудес», «Література рідного краю», «Найцікавіше з літературних новинок», «Узагальнення та систематизація вивченого».

У 6 класі виокремлено *тематичні розділи*: «Вступ», «Міфи прадавньої України», «Народні пісні. Календарно-обрядові пісні», «Мудрість байки», «Ліричні послання Україні», «Різдвяні дива», «Романтика пригод і фантастики», «Поетичне бачення світу», «Дитинство видатних українців», «Гумор і сатира», «Література рідного краю», «Найцікавіше з літературних новинок», «Узагальнення та систематизація вивченого».

У програмовій рубриці *«Пропонований зміст навчального предмета»* презентовано різножанрові твори класичної і сучасної української літератури. Добір художніх творів зроблено з урахуванням їх художньої

вартісності, читацьких інтересів, вікових характеристик та особливостей художнього сприймання молодших підлітків. Зауважимо, що читачів цієї вікової групи цікавлять художні твори, у яких зображено людину як носія певних особистісних якостей. Від безпосереднього спостереження за подіями твору п'ятикласники/п'ятикласниці поступово переходять до його об'єктивного сприймання. У молодших підлітків з'являється інтерес до осмислення проблеми формування характеру особистості, усвідомлення її моральних якостей. Водночас вони не завжди вміють об'єктивно оцінити характер і вчинки літературних героїв загалом, проаналізувати мотиви їхньої поведінки в різних обставинах.

У програмі виділено дві групи художніх творів: для *текстуального вивчення* і для *позакласного читання*.

Для *текстуального* розгляду в 5–6 класах рекомендовано твори, що ввійшли до «золотого» фонду *української класики* для читання молодшими підлітками: лірика Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, байки Г. Сковороди, проза І. Нечуя-Левицького, І. Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, Б. Грінченка, О. Іваненко, М. Вінграновського та ін. Також рекомендовано твори *сучасних українських письменників*, як-от: В. Шевчука «Чотири сестри», Вс. Нестайка «Чарівні окуляри», З. Мензатюк «Таємниця козацької шаблі», Г. Кирпи «Мова моя», «Мій тато став зіркою», Т. Майданович «Країна Українія», М. Морозенко «Вірність Хатіко», О. Сайко «Гаманець», Б. Матіяш «Єва і білосніжна квітка лілії», О. Гавроша «Різдвяна історія ослика Хвостика», І. Андрусика «28 днів із життя Бурундука», байки О. Виженка та ін.

Отже, зміст програми включає художні твори, що викликають читацький і пізнавальний інтерес у сучасних молодших підлітків, а саме про природу і тварин, стосунки з однолітками, дружбу, художні тексти різдвяно-новорічної тематики, твори про пригоди, фантастичні події, жанру фентезі, гумористичні твори.

Поезія і проза патріотичної тематики, що представлені в програмі, сприяють вихованню національно свідомих громадян України, формуванню гуманістичного світогляду, національних і загальнолюдських цінностей учнів-читачів.

Художні твори для текстуального розгляду деяких авторів (зазначено в програмі), зокрема й тексти напам'ять, можуть вивчатися за вибором учителя/вчительки. Це зумовлено важливістю врахування їхнього педагогічного досвіду і методичних напрацювань. Наприклад, для вивчення авторських загадок Л. Глібова у 5 класі пропонуємо один із творів: «Бачить – не бачить», «Котилася тарілочка», «Гоп-гоп, діти-молодята!»; лірику П. Тичини на прикладі одного з його віршів: «Хор лісових дзвіночків», «Гаї шумлять», «Арфами, арфами»; творчість Т. Майданович – «Найкраща Україна», «О Україно! Божий білий цвіт!» або ж «Країна Українія».

Твори для *позакласного читання* подано до кожного тематичного розділу модельної навчальної програми. Відтак учитель має можливість

формувати в учнів/учениць коло читання впродовж усього навчального року та, орієнтуючись на читацькі інтереси саме своїх учнів/учениць, а також власні методичні напрацювання, проводити 1–2 такі уроки на семестр у межах певного тематичного розділу.

Передбачено в I і II семестрах розділ *«Найцікавіше з літературних новинок»*, тому рекомендовано системно проводити уроки щодо ознайомлення з художніми творами сучасної української літератури за вибором учителя/вчительки та учнів/учениць. Важливо пам'ятати, що молодшим підліткам притаманний інтерес до читання художніх творів, серед героїв яких вони впізнають себе у вирі повсякденних проблем і життєвих випробувань. Відтак їх зацікавлюють твори, у яких художньо, розкрито сучасні підліткові теми, зокрема булінгу, першого кохання, взаємин із ровесниками й людьми старшого покоління тощо.

Програмою рекомендовано *біографічні відомості* про письменників/письменниць обмежити стислими довідками про основні факти життя і творчості, що можуть зацікавити учнів/учениць. Радимо акцентувати на активній громадянській позиції, патріотизмі українських письменників/письменниць, національних і загальнолюдських ідеалах, утілених у їхніх творах. Водночас зауважимо, що залучення біографічного контексту повинно сприяти розкриттю змісту художнього твору, а не відволікати школяра/школярку від сприйняття самодостатнього художнього явища.

У програмі забезпечено етапну наступність і безперервність вивчення понять *теорії літератури* в процесі роботи з художнім текстом. Визначено саме ті теоретико-літературні поняття, формування та поглиблення яких буде методично доцільним під час вивчення творів конкретного програмового розділу.

У рубриці *«Мистецький контекст»* подано перелік творів живопису, музики, скульптури, кіно тощо, рекомендованих до розгляду в процесі вивчення художнього твору. Вони мають ідейно-тематичну спорідненість із виучуваними творами літератури або ж є їх інтерпретацією в інших видах мистецтва. Це сприятиме цілісному осмисленню учнями/ученицями навчального матеріалу. Наголошуємо, що звернення до творів інших видів мистецтва має бути методично доцільним, таким, що не відволікає увагу юних читачів/читачок від самодостатнього художнього тексту.

До кожного тематичного розділу запропоновано *види організації навчальної діяльності* різного рівня складності: репродуктивні, пізнавально-пошукові та творчі. Ця рубрика має рекомендаційний характер і передбачає широке залучення методичного арсеналу вчителя/вчительки, урахування їхнього педагогічного стилю. Також види організації навчальної діяльності можуть зазнавати суттєвих змін в умовах дистанційного навчання. Зважаємо на зумовленість використання інформаційно-комунікаційних освітніх технологій матеріально-технічною базою закладу освіти та суб'єктів навчання.

II. Інноваційне навчально-методичне забезпечення шкільного курсу української літератури в 5 класі НУШ

1. Зміст і структура нового підручника «Українська література. 5 клас»

Відповідно до нової модельної навчальної програми з української літератури підготовлено підручник «Українська література. 5 клас» (Яценко Т. О. Українська література : підруч. для 5 класу закладів загальної середньої освіти /Т. О. Яценко, В. І. Пахаренко, О. А. Слижук. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2022. 256 с.)

Підручник успішно пройшов апробацію в пілотних класах НУШ і має гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ МОН України № 140 від 8 лютого 2022 р.).

Ознайомитися зі змістом і структурою підручника можна за покликанням: <http://yakistosviti.com.ua/uk/Ukrayinska-literatura-2021>.

В основу його концепції покладено ідеї *особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного підходів*.

Зміст і структуру підручника розроблено з урахуванням *читацькоцентричного і текстоцентричного принципів*.

У підручнику передбачено різні етапи опрацювання художнього тексту. Його сприймання й осмислення відбувається на етапі первинного прочитання, а поглиблюється в процесі аналітико-синтетичної роботи над ним. Оскільки художній текст в підручнику є першоелементом його структуру, то п'ятикласники/п'ятикласниці, мають можливість, на відміну від усталених підходів, спершу прочитати художній твір, а вже потім ознайомитися з біографічними відомостями про його автора/авторку чи навчальним матеріалом про твір. Тобто, передбачена така організація читацької діяльності, що дає змогу учням/ученицям самостійно сформулювати первинне враження про твір, а не відтворювати знання про нього на основі інформації, представленої в підручнику. Тобто, вивчення кожної програмової навчальної теми розпочинається саме з художніх творів, які подано в повному обсязі або ж скорочено. Водночас у QR-кодах вказано покликання на цифровий додаток до підручника, що містить повні тексти, а також стимулюється потреба учнів/учениць у користуванні фондами традиційних бібліотек.

Розуміючи важливість цілісного сприймання художнього твору, автори підручника зважали на дослідження психологів та спостереження вчителів-словесників щодо важливості врахування наявності у сучасних учнів/учениць кліпового мислення, що характерне для дітей цифрового суспільства. З огляду на це, на полях художніх текстів у підручнику розміщено плашки *рубрики* «Поміркуй!», що містять запитання і завдання на перевірку розуміння учнями/ученицями прочитаних епізодів твору. Зокрема зосереджується увага на важливих подіях, учинках героїв, описах природи,

інтер'єру, зовнішності та характеру персонажів, використанні художніх засобів та їх значенні, що є важливим для глибокого осмислення твору. Наприклад, «Чому Лисові Микиті вдалося легко переконати мешканців лісу в тому, що він має священне походження? Яким учинком йому вдалося завоювати прихильність звірів? Чи зуміє, на твою думку, Лис зберегти таємницю походження свого синього кольору? Чому?» (с. 41).

Рубрику свідомо розміщено на полях художнього тексту, а не після його окремих частин. Учні/учениці, котрі захоплюються читанням та зосереджені на перебігу подій у творі, можуть у процесі його цілісного прочитання не акцентувати свою увагу на запитаннях і завданнях рубрики «Поміркуй!», а повернутися до роботи над текстом художнього твору після його повного прочитання.

Орієнтиром для пізнання високохудожнього світу творів української літератури на шляху формування компетентного учня-читача є рубрики, у змістовому наповненні яких закладено *читацькоцентричний принцип* опрацювання навчального тексту. Так, у рубриці «*Читацький путівник*», що подається до кожного передбаченого програмами розділу, у доступному для п'ятикласників/п'ятикласниць викладі конкретизовано обсяг тих предметних знань та читацьких умінь, які вони повинні здобути та якими мають оволодіти у процесі опрацювання конкретної навчальної теми. Наприклад, мотивуючи учнів на самостійне ознайомлення із матеріалом розділу «Народні та літературні казки», зазначається, що їхній читацький досвід збагатиться запропонованими для текстуального вивчення народними та літературними казками. Також вказується, що опрацьовуючи навчальний матеріал підручника, учні/учениці зможуть дізнатися про різні види казок, навчитися визначати особливості їх побудови, виявляти елементи реального та фантастичного та визначати проблемами, порушені в казках. А головне — зможуть насолодитися чарівним світом художнього слова, збагнути, яким невичерпним джерелом мудрості є казка (с. 25).

У підручнику початок вивчення кожної нової теми забезпечує актуалізацію здобутих знань і вмінь учнів, що є підґрунтям для набуття нових читацьких умінь і читацького досвіду. Так, рубрика «*Ти вже знаєш*» актуалізує знання школярів/школярок, здобуті ними в початковій школі або ж на попередніх уроках української літератури чи уроках із інших навчальних предметів, а також мотивує необхідність їх поглиблення в процесі опрацювання нової навчальної теми. Ця рубрика передує кожному художньому твору. Окрім того, важливість рубрики «*Ти вже знаєш*» зумовлена її психологічним підтекстом, оскільки актуалізація знань і сформованих умінь п'ятикласниць/п'ятикласників позитивно налаштовує їх на роботу з текстом художнього твору, додає впевненості у власних знаннях. Так, на мотиваційному етапі уроку, присвяченому вивченню народних загадок, у зверненні учнів/учениць зазначається: «Багато приказок і прислів'їв. Ці дотепні короткі вислови збагачують нашу мову, роблять її образною й яскравою. Тож на часі навчитися влучно і переконливо добирати

прислів'я і приказки, доречно вживати їх у власному мовленні в певних життєвих ситуаціях (с. 13). У навчальній темі, присвяченій вивченню загадок, вказується: «Ти вже знаєш різні загадки. А ще більше, мабуть, тобі подобається відгадувати ці короткі влучні головоломки, що ввібрали в себе творчу фантазію народу. Тож на часі дізнатися нові відомості про цей короткий жанр фольклору та перевірити свою логіку, винахідливість, дотепність» (с. 17).

До того ж наприкінці рубрики «*Ти вже знаєш*» завжди акцентується увага учнів на необхідності прочитання конкретного художнього твору.

На актуалізацію сформованих читацьких умінь учнів/учениць та спонукання до подальшої читацької діяльності орієнтує змістове наповнення рубрики «*Ти вже вмієш*». Наприклад: «Ти вже вмієш самостійно складати власні загадки, тобто порівнювати предмет, явище з іншим, схожим за істотною ознакою, включити цю ознаку в загадку так, щоб не відразу можна було здогадатися, про що йдеться; висловити загадку стисло й чітко. Дотримуючись цих настанов, спробуй скласти відеозагадки» (с. 18).

Змістове наповнення рубрики «*Літературознавчий клуб*» – це необхідний мінімум навчальної інформації, поданої з урахуванням особливостей сприймання молодшими підлітками. Матеріал рубрики дієво сприяє налагодженню діалогу із текстом художнього твору, його осмисленому розумінню. Так, у навчальному матеріалі про творчість Лесі Українки зосереджена увага юних читачів і читачок на дитинстві та підлітковому віці письменниці. Матеріал цієї рубрики дієво сприяє налагодженню діалогу із текстом художнього твору, його осмисленому розумінню. Наприклад, учні довідаються, що в основу казки Лесі Українки «Лелія» покладено прийом чарівного сну-подорожі, переконуються, як письменниці вдалося майстерно поєднати елементи фантастичних казок і реальні деталі панського та селянського побуту (с. 56).

У рубриці «*Літературознавчий словничок*» презентовано визначення літературознавчих понять, рекомендованих у модельній навчальній програмі, і вивчення яких забезпечуватиме глибоке розуміння художнього твору. Теоретико-літературні поняття розкрито в спрощеному, доступному для п'ятикласників/п'ятикласниць викладі. Їх глибше тлумачення із конкретизацією на прикладах прочитаного художнього твору подано в рубриці «*Літературознавчий клуб*». Наприклад, «Лірика – один із родів літератури, художні твори, що розкривають почуття, переживання, роздуми героя/героїні. Ліричний герой – персонаж, про душевний світ якого йдеться у ліричному творі. Мотив – основні переживання й думки, розкриті в ліричному творі» (с. 113). Або ж під час опрацювання навчальних тем програмового блоку «Україна і я» у підручнику для актуалізації знань учнів/учениць акцентовано на епітетах, порівняннях, метафорах, з якими вони вже ознайомлені з початкової школи. Для поглиблення розуміння сутності цих термінів у «Літературознавчому словничку» подано їх тлумачення (с. 122).

Ефективним засобом реалізації задекларованого в модельній навчальній програмі мистецького контексту є дидактико-методичний потенціал рубрики підручника «У колі мистецтв». Увагу зосереджено на зіставленні творів української літератури з творами інших видів мистецтва – образотворчого, музичного, театрального, з архітектурою, кіно, анімацією тощо. Так, під час опрацювання вступної теми, де учні мають можливість довідатися про роль книги в житті людини, секрети вмілого читання, а також поділитися своїм читацьким досвідом, презентовано для ознайомлення цікаву і доступну для п'ятикласників/п'ятикласниць навчальну інформацію про сутність різних видів мистецтва. Наприклад у рубриці «Поміркуй!» запропоновано: «Розглянь картини, де зображено дітей, які читають книжки. Що, на твою думку, спільного між полотнами української художниці минулого століття Тетяни Яблонської та сучасної мисткині Євгенії Гапчинської? Який висновок про значення книжки в житті дітей різних епох ти можеш зробити?» (с. 8)

Формуванню в учнів/учениць умінь дослідницької діяльності ефективно сприяє виконання творчих завдань, індивідуальних чи групових читацьких проєктів, рекомендованих у рубриці «Читай і досліджуй!». Наприклад, у процесі вивчення творчості Т. Шевченка рекомендовано: «Роздивись репродукцію картини В. Маковського «Український пейзаж із хатами». Чим вона споріднена із поезією «Зоре моя вечірняя...»? Підготуй добірку пейзажів України (картини художників/художниць і світлини), якими можна проілюструвати рядки вірша. Зіскануй QR-код і послухай виразне читання цих рядків. Зверни увагу, як інтонаціями, відтінками голосу акторка передає переживання ліричного героя. Як розкриває, поглиблює зміст твору відеоряд? Підготуй свій варіант виразного читання цієї поезії» (с. 113).

Для розвитку компетентного учня-мовця у підручниках передбачено рубрику «Мовна скарбничка», змістове наповнення та розташування якої залежить від конкретного художнього тексту. Так, на актуалізацію знань учнів/учениць із української мови орієнтує завдання цієї рубрики, що спонукає п'ятикласників/п'ятикласниць пригадати визначення прикметника, подумати про його значення в мові, а також знайти у тексті казки «Лелія» прикметники, за допомогою яких Леся Українка передає красу квітів (с. 55).

Рубрика «Підсумуй!» містить запитання і завдання для систематизації і закріплення вивченого матеріалу. Кількість запитань і завдань є оптимальною для підсумкового етапу опрацювання навчальної теми. Фінальним у рубриці є рефлексійне завдання на самооцінку учнями своїх навчальних досягнень. Акцентується на можливості покращити власні знання, означити питання, які залишилися без відповіді тощо. Наприклад, рубрика «Підсумуй!» наприкінці навчальної теми щодо вивчення творчості П. Тичини включає такі запитання і завдання: «Прочитай ще раз вірші Павла Тичини. Яку пору року найбільше любив поет? Як ти гадаєш, за що? Що об'єднує вірші «Хор лісових дзвіночків» і «Гаї шумлять...»? Як передано в них гармонію у природі? Як ти гадаєш, що головне у цих творах –

змалювання природи чи розкриття почуттів ліричного героя? Сформулюй провідні мотиви поезій «Хор лісових дзвіночків» і «Гаї шумлять...». Які художні засоби увиразнюють мотив кожної з них? Вивчи напам'ять і виразно прочитай вірш «Хор лісових дзвіночків» або «Гаї шумлять...». Проведи з однокласниками/однокласницями естафету «Мікрофон»: «Сьогодні мене найбільше вразив поетичний образ..., тому що...». Оціни за допомогою смайликів, наскільки добре ти опанував/опанувала поезію П. Тичини» (с. 139).

Вивчення кожного програмового художнього твору завершується рубрикою «*Читацьке дозвілля*». Її зміст спрямовує юних читачів і читачок до перегляду екранізацій літературних творів, їх мультиплікаційних версій, прослуховування музики, віртуального відвідування музеїв, картинних галерей тощо. Такий вид діяльності не лише сприятиме організації дозвілля школярів і школярок, а і є одним зі шляхів поглиблення осмисленого розуміння художніх творів, що вивчаються текстуально. Наприклад, у процесі вивчення повісті З. Мензатюк «Таємниця козацької шаблі» учням/ученицям запропоновано цікаво і змістовно організувати своє читацьке дозвілля: «Зіскануй QR-код <https://incognita.day.kyiv.ua/museums/dnipro-2/> та здійсни віртуальну екскурсію Дніпровським національним історичним музеєм імені Д. І. Яворницького (Зала 2. «Запорозьке козацтво»). Якщо буде можливість, то на канікулах разом із рідними і друзями вирушіть у подорож місцями козацької слави, про які ти прочитав/прочитала в повісті Зірки Мензатюк «Таємниця козацької шаблі» (с. 250).

У підручнику передбачено роботу не тільки з художнім чи навчальним текстом, а й з ілюстративним матеріалом, що має дидактичний зміст. Ілюстрації, кадри з екранізацій художнього твору, фотоматеріали із життєпису письменника, репродукції картин, запропонованих до розгляду в матеріалах рубрики «Мистецький контекст», обов'язково доповнюються запитаннями і завданнями, що спонукають учнів/учениць пояснювати, обґрунтовувати думку, міркувати.

У підручнику вказано QR-коди, через які учні/учениці мають змогу скористатися цифровим додатком, що містить навчальний матеріал для виконання окремих завдань, презентованих зокрема в рубриках «Читай і досліджуй!», «У колі мистецтв», повні тексти великих за обсягом художніх творів, уривки яких подано в підручнику, аудіозаписи літературних творів для самостійного прослуховування, музичні композиції, а також матеріал, рекомендований у рубриці «Читацьке дозвілля». Для ознайомлення із цифровим додатком перейдіть за покликанням: <http://yakistosviti.com.ua/uk/Ukrayinska-literatura-2021>.

2. Орієнтовне календарно-тематичне планування уроків української літератури в 5 класі як ефективний засіб організації освітнього процесу

Орієнтовне календарно-тематичне планування розроблено відповідно до чинної модельної навчальної програми «Українська література для 5–6 класів закладів загальної середньої освіти (науковий керівник – Т. Яценко).

Його можна завантажити за покликанням: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/726157>.

Календарне планування передбачає розділи, що методично продумано співвідносяться: «Дата», «Зміст навчального матеріалу», «Теорія літератури», «Мистецький контекст», «Міжпредметні зв'язки», «Позакласне читання».

У плануванні на *70 навчальних годин* (орієнтовно 2 тижневі години), що відповідає структурі навчального року, передбачено проведення уроків різного типу: *текстуального вивчення художніх творів – 54 год., розвитку мовлення – 4 год. (у межах годин на текстуальне вивчення), виразного читання – 4 год., позакласного читання – 4 год., вивчення літератури рідного краю – 2 год., узагальнення та систематизації вивченого – 2 год.* Окрім того, відведено 2 години резервного часу, який учитель зможе використати на один із типів уроків залежно від конкретних навчальних завдань.

Отже, у цьому календарному плануванні, на відміну від усталеного, збільшено кількість годин на виразне читання, що є надзвичайно важливо для адаптаційного періоду основної школи. Зауважимо, що виразне читання передбачає не лише читання напам'ять, а й інші види читання, зокрема в особах, виразний усний переказ художніх творів і читання творів різних жанрів.

Вивчення літератури рідного краю запропоновано в кожному семестрі. Варто ці уроки проводити не в кінці семестру, а в межах тематичних розділів, споріднених із основним змістом програми.

Уроки позакласного читання рекомендуємо організовувати саме до тих програмових тематичних розділів, що викликають найбільший читацький інтерес п'ятикласників/п'ятикласниць.

Деякі поняття теорії літератури вказано для опрацювання в межах декількох навчальних занять, що відтворено у структурі планування.

Рубрика «Мистецький контекст» має рекомендаційний характер і вказує на твори різних видів мистецтва, розгляд яких сприятиме цілісному розумінню виучуваного літературного твору. Наголошуємо, що залучення творів живопису, музики, кіно тощо є обов'язковим.

У рубриці «Міжпредметні зв'язки» вказано орієнтовні навчальні теми з інших навчальних предметів, зокрема із зарубіжної літератури, української мови, іноземної мови, предметів громадянської та історичної освітньої галузі, звернення до яких є необхідним для глибокого осмислення художніх творів, певного теоретико-літературного поняття тощо.

3. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць 5 класу як інструмент підвищення якості шкільної літературної освіти

У Концепції НУШ задекларовано нові підходи до оцінювання результатів навчання учнів/учениць. Зокрема запроваджується *формувальне оцінювання*. Такий вид оцінювання дозволяє вчителю/вчительці прослідковувати процес досягнення учнем/ученицею навчальних цілей і надає можливість своєчасно його корегувати.

Технологія формувального оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць закладена в навчальний посібник – *«Зошит моїх досягнень»* (автори – Т. Яценко, Г. Івашина), що є по суті зошитом формувального оцінювання навчальних досягнень у процесі вивчення української літератури в 5 класі.

«Зошит моїх досягнень» розроблено з урахуванням «Рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5–6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти» (Наказ Міністерства освіти і науки України 01 квітня 2022 р. № 289) (https://osvita.ua/doc/files/news/861/86195/OCINYuVANNYa_OST818.pdf)

Зошит укладено відповідно до чинної модельної навчальної програми «Українська література» для 5–6 класів закладів загальної середньої освіти (науковий керівник — Т. Яценко) і підручника «Українська література. 5 клас» (автори — Т. Яценко, В. Пахаренко, О. Слижук).

Ознайомитися зі змістом і структурою «Зошита моїх досягнень», матеріали якого дозволяють здійснювати формувальне оцінювання в процесі вивчення української літератури в 5 класі НУШ, можна за покликанням: <http://yakistosviti.com.ua/uk/Ukrayinska-literatura-2021>.

Зміст та структура зошита зорієнтовані на визначення і досягнення освітніх потреб та підтримання індивідуальної освітньої траєкторії кожного учня/учениці. У процесі підготовки зошита творчо враховано досвід формувального оцінювання у фінських школах.

Запропоновано визначення індивідуальних цілей, шляхів досягнення особистісно значущих завдань у межах програмових навчальних тем, застосовано практики рефлексії, самооцінювання, взаємооцінювання та можливість оцінювання вчителем/вчителькою, батьками чи близькими людьми навчальних досягнень учнів/учениць.

Використання «Зошита моїх досягнень» в освітньому процесі дозволить здійснити справедливе, неупереджене, об'єктивне, незалежне, недискримінаційне та доброзичесне оцінювання результатів навчання кожного учня/учениці, незалежно від форми здобуття освіти.

Подано різнорівневі запитання та завдання в тестовій формі (закритого і відкритого типів), творчі завдання для *поточного оцінювання* роботи над конкретними художніми творами та *підсумкові семестрові роботи*, що сприятиме формуванню предметної читацької та ключових компетентностей п'ятикласників/п'ятикласниць.

Зауважимо, що тестові запитання дозволяють не лише перевірити репродуктивні знання, а й розуміння навчального матеріалу, уміння застосовувати здобуті знання, аналізувати та інтерпретувати художні твори. Передбачено також завдання на розвиток медіаграмотності.

Тематичне оцінювання пропонується здійснювати на основі поточного із урахуванням проведених діагностичних робіт. Кількість завдань для виконання учнями/ученицями в межах *поточного оцінювання* визначає вчитель/вчителька, зважаючи на читацькі, пізнавальні інтереси та можливості школярів/школярок. Запропоновано кожне правильно виконане тестове завдання оцінювати в *0,5 балів*, а завдання III рівня («Пошук, дослідження, спілкування») та IV рівня («Власна творчість») – до *3 балів*. Однак, саме вчитель/вчителька визначає максимально можливу кількість балів за виконані завдання, залежно від мети навчальної ситуації.

Завдання I блоку («Цілевизначення») та V блоку («Рефлексія») не передбачають оцінювання вчителем/вчителькою, оскільки спрямовані виключно на побудову та самостереження учня/учениці за індивідуальною освітньою траєкторією.

Підсумкові семестрові роботи допоможуть учню/учениці узагальнити знання про художні твори української літератури, пригадати, про що в них йшлося, згадати літературних героїв/героїнь та авторів/авторок цих творів. А також дозволять їм об'єктивно оцінити свої читацькі вміння, зрозуміти, чи успішно вони рухаються шляхом компетентного читача/компетентної читачки.

Підсумкові семестрові роботи укладено відповідно до *чотирьох груп результатів, визначених Державним стандартом базової середньої освіти* та у відповідності до *Додатку 1 до методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5–6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти*:

- 1) взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях (*Сприймання усної інформації на слух (аудіювання)*);
- 2) сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду (*Сприймання письмових текстів (читання)*);
- 3) висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови (*Письмова взаємодія та висловлювання (письмо)*);
- 4) дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу (*Усна взаємодія та висловлювання (говоріння)*).

Порядковий номер завдання кожної із груп навчальних результатів відповідає критеріям, зазначеним у таблицях і передбачає максимальне оцінювання у 2 бали:

Аудіювання:

- 1.1 сприймання на слух художніх творів;
- 1.2 емоційно адекватна реакція на зміст почутого;
- 1.3 виявлення головного та другорядного;
- 1.4 аналіз та інтерпретація почутого;
- 1.5 сприймання на слух літературознавчої інформації;
- 1.6 уміння робити висновки.

Читання:

- 2.1 сприймання змісту художніх творів;
 - 2.2 виявлення головного та другорядного;
 - 2.3 аналіз та інтерпретація прочитаного;
 - 2.4 опрацювання змісту літературознавчого матеріалу, зокрема поданого в таблицях і схемах;
 - 2.5 уміння узагальнювати, робити висновки;
 - 2.6 емоційно адекватна реакція на зміст художнього твору.
- Аргументований вибір художніх текстів для самостійного читання.

Письмо:

- 3.1 формулювання основної думки прочитаного;
- 3.2 письмова взаємодія за змістом прочитаного та вивченого в режимі реального часу (у цифровому середовищі);
- 3.3 створення власного продукту, зокрема медійного, за мотивами прочитаного;
- 3.4 вміння узагальнювати інформацію у формі таблиць, схем, графічних зображень;
- 3.5 побудова власного письмового висловлювання за змістом прочитаного та вивченого, залежно від навчальних і життєвих ситуацій;
- 3.6 дотримання засад академічної доброчесності під час письмової взаємодії

Говоріння:

- 4.1 висловлення та аргументація власних поглядів, думок, ідей, переконань за змістом прочитаного та вивченого;
- 4.2 збагачення власного мовлення, за рахунок опрацьованих художніх творів та вивченого літературознавчого матеріалу;
- 4.3 характеристика літературних персонажів;
- 4.4 побудова власного усного висловлювання за змістом прочитаного та вивченого, залежно від навчальних та життєвих ситуацій;
- 4.5 уміння вести діалог за змістом прочитаного та вивченого;
- 4.6 дотримання норм літературної мови в усній взаємодії.

Відтак максимальна сума балів за кожну групу навчальних результатів може становити 12 балів.

Пункти 3.6 (дотримання академічної доброчесності) та 4.6 (дотримання норм літературної мови в усній взаємодії) оцінюються на основі виконаних попередніх завдань, відповідно 3.1 – 3.5 та 4.1 – 4.5.

Загальна оцінка результатів навчання визначається сумою балів чотирьох груп навчальних результатів і враховує поточне оцінювання, виконання індивідуальних і групових творчих проектів тощо.

Для проведення підсумкових семестрових робіт може бути використано як окремих урок так і фрагмент уроку для оцінки певної групи навчальних результатів.

Річне оцінювання здійснюється на підставі загальної оцінки результатів навчання за I та II семестри. Проведення окремих видів річних контрольних робіт не передбачено.

4. Компетентнісно зорієнтовані запитання і завдання в шкільному курсі української літератури для 5 класу НУШ

Методика реалізації компетентнісно зорієнтованих запитань і завдань на уроках української літератури в 5 класі розроблена відповідно до чинної модельної навчальної програми «Українська література. 5–6 класи» (науковий керівник – Т. Яценко) та підручника «Українська література. 5 клас» для закладів загальної середньої освіти (автори – Т. Яценко, В. Пахаренко, О. Слижук) і презентована в методичному посібнику «НУШ. Українська література в 5 класі: компетентнісно зорієнтовані завдання» (автор – О. Криворотенко, за науковою редакцією – Т. Яценко).

Методика сприяє розвитку предметної (читацької) і ключових компетентностей, формуванню наскрізних умінь учнів/учениць.

Компетентнісно зорієнтовані запитання і завдання спонукають учнів/учениць до дії, оскільки спрямовані не на відтворення інформації, а на організацію їхньої самостійної пошукової і творчої діяльності з метою розв'язання суперечностей між заданим і новим. У процесі навчання компетентнісно зорієнтовані запитання і завдання виступають у ролі технологічного інструменту реалізації компетентнісного підходу, через створення ситуації успіху і визначення особистісних смислів забезпечують позитивну настанову учнів на читацьку діяльність.

У структурі компетентнісно зорієнтованих запитань і завдань виділено проблемні питання, проблемні завдання (евристичні, творчі та оргдіяльнісні), компетентнісно зорієнтовані задачі, філологічні задачі, комплексні задачі.

Конкретизуємо методику реалізації компетентнісно зорієнтованих запитань і завдань на прикладі вивчення казки Лесі Українки «Лелія».

Фрагмент із методичного посібника.

Пропонований зміст навчального предмета. *Короткі біографічні відомості про дитинство письменниці. Чарівні перетворення, їх роль у казці «Лелія». Дійові особи (персонажі) казки Лесі Українки «Лелія». Соціальні мотиви у творі.*

Для знайомства з дитинством письменниці, крім статті в підручнику, можна скористатися переглядом відео «Дітям про Лесю Українку» (<https://www.youtube.com/watch?v=0QexBCgv6RQ>) й запропонувати прийом «Продовж речення».

Сюжет казки. Це напрочуд красива дитяча казка від всесвітньо відомої української поетеси. За сюжетом, недужому хлопчику наснилася маленька ельфа, яка жила в квітці. Лелія взяла хлопця з собою в подорож, перетворивши Павлуся на квітку, що характерно для *фантастичних казок*: «Потім торкнула Павлуся квіткою своєю, і раптом Павлусь почув, як він сам зробився квіткою, тільки не лелією, а рожевим маком. От Лелія взяла його в ручку. Притулила до себе і швиденько вилетіла з хати в садок». Разом вони побачили, як живеться квітам і людям, зрозуміли, від чого може залежати щастя і чи приносять його гроші. Хлопчик Павлусь літає з Лелією до її сестер-квітів, відвідує сади, міста; потрапляє в цех, де дівчата роблять штучні квіти, бачить, як важко працюють вони. Сум і співчуття до долі дівчат звучить у казці. Але є в ній і щасливі хвилини. Радісна й щаслива зустріч Лелії з найменшою сестричкою (маленькою лелією), яка проживає в Мар'яниному саду (в простій селянській дівчинки, закоханої у квіти, квіти всякі: чорнобривці, тоя, любисток, рута, канупер, м'ята кучерява, повна рожа, барвінок хрещатий). Дуже вихваляє Лелія Мар'яну за доброту, сердечність, увагу та любов до неї.

Є у казці і цілком *реалістичні* деталі панського й селянського побуту. Павлусь чує скарги квітів у панському саду, скарги дівчат, що тяжко заробляють на шматок хліба. Леся Українка в доступній формі доводить, що людина з добрим серцем, з ніжною душею може бачити й розуміти красу, хоч вона є бідною й важко трудиться. Дівчина-наймичка Мар'яна «на чужому полі ніжки натомила, на чужій роботі ручки натрудила, на чужих городах цілий день полола, бур'яном колючим руки поколола». Але багата душа Мар'яни любить красу, вміє бачити й творити її власними руками. Для неї все миле в цьому світі, а особливо Лелія: «Ти ж моя відрода! Ой ти ж моя мила, лелієчко біла, як же ти цвітеш пишно, як подивлюся, аж усміхнуся, так мені у тебе втішно! Я ж тебе, квіточко мила, за свою працю заслужила, на свою долю посадила, – рости ж, леліє, розкішна, красна, щоби була моя доленька щасна», – так говорила Мар'яна, милуючись Лелією.

Розв'язання філологічної задачі допоможе учням охарактеризувати дійових осіб твору, розкрити його *соціальні мотиви*.

Філологічна задача

Ключові компетентності – громадянська та соціальна.

Послідовність дій:

- Уважно прочитай уривок казки Лесі Українки «Лелія» від слів «І Лелія знялась угору, швидко-швидко полинула, далі спустилась у панський великий сад...» до слів «Піду звідси, а то ще гірше голова розболиться! – І панна пішла знов у палац, причинивши з досадою двері».

- Заповни перший рядочок аналітичної таблиці.
- Прочитай уривок казки від слів: «Лелія спинилась біля одної дуже великої крамниці, там в освіченому вікні стояло багато квітів» до слів «– А що тут уже накоїли? Га!.. – гукнула вона, та так грізно та голосно, що Павлусь аж затремтів...»
- Заповни другий рядочок таблиці.
- Прочитай уривок казки від слів: «Лелія тихо спускається додола біля якоїсь маленької, низенької, похилої хатинки. А, се ж хатина знайомої дівчини Мар'яни» до слів: «Павлусь глянув, аж він у своїй кімнатці, лежить на ліжку».
- Заповни третій рядочок таблиці.
- Дай відповідь на запитання:
 - Хто з дійових осіб є справді багатим? Чому ти так вважаєш?
- Звір свої міркування із відповіддю.

Відповідь. На мою думку, багатого насправді є Мар'яна, бо вона має багатий духовний світ.

Аналітична таблиця до казки Лесі Українки «Лелія»

<i>Дійові особи</i>	<i>Соціальний стан</i>	<i>Заняття</i>	<i>Ставлення до квітів</i>	<i>Аргументи</i>	<i>Відчуття краси природи</i>
<i>Панна</i>	Сільська поміщиця	Вдень нудиться від безділля, ввечері розважається з гостями .	Набридли, Не любить їхнього цвіту, запаху.	«Та мені тут все обридло: і сей садок, і сей дім, і квітки. Все у нас таке нецікаве, от хоч би й сі квітки».	Не бачить краси природи, хоча й живе серед неї.
<i>Катруся</i>	Робітниця в місті	Тяжко працює, виготовляє штучні квіти.	Штучні квіти не викликають у дівчини ніяких почуттів, бо їх руйнує виснажлива праця.	«Ой, як мені хочеться їсти, – просто аж руки трясуться! Тож то від самісінького ранку нічого не їла!»	Позбавлена можливості бачити красу природи

Мар'яна	Селянська дівчина – трудівниця	Вдень тяжко працює, ввечері доглядає квіти.	Кохасться у квітах, оберігає їх.	«Ти ж моя відрада! Ой ти ж моя мила, лелієчко біла, як же ти цвітеш пишно, як подивлюся, аж усміхнуся, так мені з тебе втішно! Я ж тебе, квіточко мила, за свою працю заслужила, на свою долю посадила, – рости ж, леліє, розкішна, красна, щоби була моя доленька щасна».	Не тільки помічає красу природи, а й створює її.
---------	--------------------------------	---	----------------------------------	--	--

Проблемне запитання (закрите).

- Як ти вважаєш: чи впливає соціальний стан людини на її вміння сприймати й творити красу? Чому ти так думаєш?

Ознайомитися з дидактико-методичним матеріалом посібника можна за покликанням: <http://yakistosviti.com.ua/uk/Ukrayinska-literatura-2021>.

III. Навчання української літератури в 5 класі НУШ: компетентнісний потенціал

Формування ключових компетентностей учнів/учениць – одне із пріоритетних освітніх завдань Нової української школи.

Чинна модельна навчальна програма з української літератури для 5–6 класів закладів загальної середньої освіти (науковий керівник – Т. Яценко) орієнтована «на компетентнісне навчання української літератури, що досягається шляхом розкриття можливостей предмета для формування читацької і ключових компетентностей учнів 5–6 класів» (с. 4). <https://lib.iitta.gov.ua/729538/1/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%205-6%20%D0%BA%D0%BB.pdf>.

Її компетентнісний потенціал задекларовано в рубриці «Очікувані результати навчання», змістове наповнення якої як інтегрований результат шкільної літературної освіти – знань, умінь, навичок, читацького досвіду та

ціннісних ставлень – корелює із сутністю як ключових, так і предметної читацької компетентностей учнів НУШ.

Сукупність ключових компетентностей, сформованість яких передбачає здатність здобувачів освіти практично діяти і творчо застосовувати здобуті знання та досвід у різних навчальних і життєвих ситуаціях, конкретизовано в навчальних текстах і методичному апараті чинного підручника «Українська література. 5 клас» (автори – Т. Яценко, В. Пахаренко, О. Слижук). <http://yakistosviti.com.ua/uk/Ukrayinska-literatura-2021>.

Формування *ключової компетентності «Вільне володіння державною мовою»* передбачено в підручнику в процесі опрацювання кожної навчальної теми, система різнорівневих запитань і завдань якої спрямована на розвиток в учнів уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти. Загалом концепція підручника ґрунтується на пріоритеті формування в п'ятикласників/п'ятикласниць інтересу до читання творів української літератури, відчуття краси художнього слова, усвідомлення ролі української мови для ефективного спілкування та культурного самовираження.

Удосконаленню вмінь учнів/учениць здійснювати комунікацію в усній формі на основі знань лексики, граматики і норм сучасної української літературної мови сприятиме змістове наповнення рубрики «Мовна скарбничка». Наприклад: «Пригадай, що таке пряме та переносне значення слова. Зверни увагу, що слова в прислів'ях і приказках вживаються як у прямому, так і у переносному значеннях. Наведи приклади використання слів у творах малих жанрів фольклору в різних значеннях» (с. 15); «Подумай над походженням слова «казка». Поясни, як воно утворилося» (с. 34), «Пригадай, що таке прикметник. Яке значення мають прикметники в мові? Знайди у тексті казки «Лелія» прикметники, за допомогою яких Леся Українка передає красу квітів. Продовж синонімічний ряд прикметників, якими можна схарактеризувати Лелію: біла, запашна, красива...» (с. 55).

Формування *ключової компетентності «Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами»* ґрунтується на вмінні здійснювати комунікацію на основі знання лексики, граматики і норм мови, а також зокрема й умінні особистості порозумітись у міжкультурному середовищі. Так, у «Мовній скарбничці» до навчальної теми, присвяченої вивченню оповідання М. Морозенко «Вірність Хатіко», учням запропоновано завдання: «Із тексту оповідання ти дізнався/дізналася, що слово «хаті» в перекладі з японської мови означає «восьмий». Це ім'я стало символом вірності й відданості своєму другові. Цікаво, що в українській мові є понад 50 слів, запозичених з японської, як-от: суші, дзюдо, карате, васабі, оригамі та інші. Звернись до словника іншомовних слів і довідайся, які ще слова мають японське походження» (с. 164). Окрім того, виконання такого завдання частково-пошукового характеру сприятиме формуванню в п'ятикласників/п'ятикласниць уміння

здобувати і опрацьовувати інформацію з різних джерел, критично осмислювати її та використовувати в комунікації для обстоювання власних поглядів.

Здатність *застосовувати математичні знання та методи для розв'язання широкого спектра проблем у повсякденному житті передбачає ключова математична компетентність*. На її формування орієнтує такий навчальний матеріал підручника: «Ти вже знаєш із уроків початкової школи про елементи будови книжки. Пригадати, із яких частин складається книжка, тобі допоможе схема» (с. 10); «Уважно розглянь схему «Ознаки народної казки» та прокоментуй кожен з ознак прикладами з казки «Яйце-райце» або ж іншої прочитаної тобою народної казки» (с. 34).

В основі *ключової компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій* – формування наукового світогляду учнів. Дослідницьке завдання із рубрики «Читай і досліджуй!», рекомендоване учням у процесі вивчення історичного оповідання С. Плачинди «Богатирська застава», сприятиме набуттю учнями досвіду дослідження природи та формулювання доказових висновків на основі здобутої інформації: «Одне із застарілих слів, що зустрілося тобі в цьому оповіданні – десниця. Про його значення йшлося в рубриці «Мовна скарбничка». Проведи невеличке дослідження: зіскануй QR-код і довідайся, чому назва однієї з найбільших і найпрекрасніших річок України – Десна, співзвучна зі словом десниця» (с. 105).

Інноваційність є важливою особистісною якістю сучасної людини, яка може адаптуватися у динамічно змінному світі. В основі *інноваційності як ключової компетентності* – *здатність особистості реагувати на зміни та долати труднощі*. Так, вивчаючи народну казку «Яйце-райце», учням варто подумати над таким питанням: «Завдяки чому головним героям та героїням казки вдалося подолати перешкоди на своєму шляху?» (с. 31). У процесі опрацювання повісті В. Нестайка «Чарівні окуляри» передбачено формування в учнів уміння мотивувати себе та розвивати стійкість і впевненість, щоб навчатися досягати успіхів: «Згадай пригоди, що траплялися з тобою у школі. Як друзі/подруги тобі допомагають? Чи маєте ви якісь корисні заняття після уроків?» (с. 226).

Українська література як навчальний предмет має великі можливості для формування в п'ятикласників/п'ятикласниць *ключової екологічної компетентності*, що передбачає *усвідомлення екологічних основ природокористування, дотримання правил поведінки на природі, ощадливого використання природних ресурсів*. Вихованню у школярів любові до довкілля, розуміння необхідності охороняти його сприяють художні твори тематичного розділу «Рідна природа». Так, тема екології знайшла художнє відображення в казці О. Іваненко «Цвітарінь». Глибокому осмисленню цього твору допомагають такі компетентісно орієнтовані запитання і завдання рубрики «Поміркуй!»: «За допомогою яких художніх засобів О. Іваненко описує, як прокльовуються пташенятка? Які почуття виникають у тебе під час прочитання цього епізоду казки? Чи доводилося тобі бачити пташенят у

гніздечку? Намалюй їх або опиши за допомогою слів. Напевно, ти знаєш, що пташенят ніколи не можна торкати, навіть наближатися до їхнього гнізда. Поясни, чому?» (с. 140).

Дослідницькі завдання рубрики «Читай і досліджуй!», рекомендовані зокрема в процесі вивчення казки М. Вінграновський «Гусенятко», також сприяють вихованню в учнів турботливого ставлення до тварин: «Тема гармонійного співіснування природи й людини є надзвичайно актуальною. Задля власного внеску в збереження довкілля пропонуємо тобі виготовити рекламний плакат або ж створити відеоролик про важливість охорони природних ресурсів Землі, її тваринного і рослинного світу. Презентуй свої напрацювання однокласникам/однокласницям – розмісти його на спеціальному стенді в своїй школі або ж у будинку, в якому ти мешкаєш. Допоможи птахам! Ти можеш виготовити для них шпаківні або ж годівнички та кожного дня насипати туди зерно чи крихти хліба» (с. 159). Аналогічні завдання для формування екологічної компетентності передбачено й під час ознайомлення з оповіданням М. Морозенко «Вірність Хатіко»: «Створи фотоколаж «Друзі, які завжди поруч». Для цього сфотографуй тваринок, які живуть у твоєму дворі, та напиши історію про одну із них. Презентуй свою роботу в класі. Можливо, хтось із твого класу захоче стати власником безпритульної тваринки» (с. 167).

Впевнено і відповідально *використовувати цифрові технології в навчанні та життєвих ситуаціях, дотримуючись принципів академічної доброчесності* – це вміння, що розкривають сутність *ключової інформаційно-комунікаційної компетентності*. Методичний апарат підручника передбачає широкі можливості її формування. У процесі опрацювання тем залучено різноманітні цифрові додатки. Вони дають змогу п'ятикласникам/п'ятикласницям отримати допоміжну інформацію задля глибокого засвоєння програмового матеріалу через сканування QR-кодів, застосування цифрових сервісів Word It Out, Write Comics. Наприклад, для переконливішої мотивації учнів ознайомитись із казкою Лесі Українки «Лелія» запропоновано пропедевтичне завдання: «У казці, з якою ти зараз ознайомишся, діють незвичайні персонажі. Хто вони? Згадайся, прочитавши заголовок твору. Свої передбачення оформи у вигляді «хмари слів»: намалюй або ж скористайся цифровим сервісом Word It Out тощо» (с. 46). Під час вивчення мариністичної поезії А. Качана у рубриці «Читай і досліджуй!» запропоновано: «Зіскануй QR-код і ти зможеш віртуально зустрітися з письменником А. Качаном. Чим запам'ятались тобі ці зустрічі?» (с. 171).

У контексті викликів інформаційного суспільства особливої значущості набуває *ключова компетентність «навчання впродовж життя»*, що передбачає *формування здатності визначати й оцінювати власні потреби та ресурси для розвитку компетентностей, знаходити можливості для навчання і саморозвитку*. Так, у процесі вивчення розділу, присвяченого народним і літературним казкам, важливо актуалізувати знання

п'ятикласників/п'ятикласників про цей жанр і запропонувати їм поділитися інформацією з однокласниками: «Які народні казки відомі тобі з початкової школи? Яка з них стала твоєю улюбленою? Чому? Коротко розкажи її своїм друзям» (с. 34); «Які звичаї та традиції українців знайшли відображення в народній казці «Яйце-райце»? (с. 32); «Чи відомо тобі, хто такий «премудрий Соломон»? Якщо так, то розкажи своїм однокласникам/однокласницям, якщо ні – довідайся у вчителя/вчительки. Подумай, чому І. Франко називає Лиса Микиту іменем древнього царя, постать якого стала уособленням мудрості» (с. 42).

Формуванню в учнів/учениць уміння організувати своє навчання, працювати самостійно або в колективі сприятиме завдання, що рекомендоване в процесі опрацювання навчальної теми «Легенди українців»: «Підготуй презентацію про символічне значення орнаментів на писанках, рушниках чи сорочках, про те, якими були традиційні українські обереги. Для виконання цього дослідження скористайся фондом власної чи шкільної бібліотеки та прочитай книжку Сергія Плачинди «Міфи й легенди стародавньої України» (с. 78).

Змістове наповнення підручника ефективно сприяє формуванню ключових громадянської та соціальної компетентності п'ятикласників/п'ятикласниць – вихованню відповідальних громадян, здатних брати активну участь у громадському та суспільному житті (зокрема школи і класу), спираючись на розуміння загальнолюдських і суспільних цінностей.

Патріотичне спрямування має рубрика «Читацький путівник» до розділу «Україна і я», де в зверненні до учнів/учениць зазначається «Для кожної людини в світі рідний край — наймиліший. А за що ти любиш рідну вулицю, своє село чи місто, Україну? Напевно, немає жодного письменника або письменниці, які б не змалювали у своїх творах Батьківщину, її людей, природу, які б не захоплювалися нею, не турбувалися про неї. Адже рідна земля дорога серцю — як рідна мати. У цьому розділі ти більше довідаєшся про життя і творчість найвидатнішого українця — Тараса Шевченка. Прочитаєш поезію Богдана Лепкого та ознайомишся з творами сучасної поезії, у яких оспівано український край. Ти почнеш відкривати для себе найголовніші секрети поетичного мистецтва» (с. 108).

Формуванню цих ключових компетентностей п'ятикласників/п'ятикласниць також сприяє вивчення оповідання З. Мензатюк «Мій тато став зіркою», трагічний і зворушливий сюжет якого не може залишити учнів/учениць байдужими. Так, навчальний матеріал рубрики «Мовна скарбничка» спонукає школярів до роздумів про гідність як важливу рису характеру людини: «В оповіданні «Мій тато став зіркою» йдеться про історичні події, які називають Революцією гідності. А що таке гідність? Це повага людини до себе та інших. Ця людська якість зумовлена тим, що кожна особистість самоцінна й неповторна» (с. 197). А рубрика «Поміркуй!» пропонує виконання завдання із залученням власного

читацького і життєвого досвіду: «Гідність виявляється щоденно у маленьких і великих учинках. Яких саме? На підтвердження цієї думки наведи приклади з відомих тобі літературних творів та з власного життєвого досвіду» (с. 198).

Підручник характеризується виразною культурологічною спрямованістю. На формування ключової культурної компетентності учнів/учениць орієнтує його наскрізна рубрика «У колі мистецтв». Пізнавальна і доступна для п'ятикласників/п'ятикласниць навчальна інформація про українські культурні надбання (репродукції картин, фото скульптур, архітектурних пам'яток, короткий аналіз художніх полотен і музичних творів тощо) допомагає *глибокому осмисленню ідейно-художнього змісту літературного твору, формуванню вмінь проводити мистецькі паралелі в процесі його вивчення*. Так, під час ознайомлення зі вступною навчальною темою про значущість читання і книжок у житті людини акцентується на важливості різних видів мистецтва. Зокрема зазначається, що «серед них – музика, живопис, скульптура, архітектура, театр, кіно та інші. Та головне, що об'єднує справжні твори мистецтва різних видів, – це їхня мистецька цінність, пізнавальне, виховне, естетичне значення, яке вони мають для людей» (с. 8).

Формуванню в учнів-читачів здатності розуміти і цінувати творчі способи вираження та передачі ідей у багатоманітних культурах через різні види мистецтва, що є в основі культурної компетентності, сприяють завдання репродуктивного та пошукового характеру. Як-от у процесі вивчення казки Лесі Українки «Лелія»: «Розглянь картину К. Білокур «Квіти за тином». Поділися своїми враженнями про цей твір зі своїми однокласниками/однокласницями. Знайди в тексті казки «Лелія» опис грядочки з квітками Мар'яни. Чи нагадує тобі опис цих квітів зображення на картині художниці? Чим саме? Зверни увагу на виразність білого кольору в тексті казки та на полотні» (с. 58).

Про синтез мистецтв йдеться в навчальному матеріалі підручника до літературної казки «Чотири сестри» В. Шевчука: «Мотив зміни пір року є традиційним у різних видах мистецтва. Ти вже переконалась/переконався у цьому, читаючи літературну казку Валерія Шевчука, слухаючи музику Антоніо Вівальді, переглядаючи ілюстрації Ольги Рубіної та картину «Пробудження» Ольги Ковтун» (с. 68).

Завдання з урахуванням міжмистецької взаємодії також передбачено в процесі текстуального вивчення оповідання М. Вінграновського «Гусенятко»: «Яку пору року змальовує П. Нілус на картині «Поле з гусями»? Порівняй зображену художником природу з описаною в оповіданні М. Вінграновського «Гусенятко». Які кольори у змалюванні природи переважають в літературному творі, а які – на картині? Який настрій відтворюють художник і письменник?» (с. 159).

Компетентнісний зміст підручника спрямований формування в п'ятикласників/п'ятикласниць ключової компетентності «підприємливість та фінансова грамотність». Методично продуманий навчальний матеріал і

запитання на розвиток критичного мислення сприяють *виробленню в учнів/учениць уміння розв'язувати проблеми, спроможності використовувати можливості та реалізовувати ідеї, створювати цінності для інших у будь-якій сфері життєдіяльності*. Наприклад, у процесі вивчення оповідання О. Сайко «Гаманець» учням/ученицям запропоновано цікаво та корисно провести читацьке дозвілля: «Мабуть, у твоїй школі проходять різні благодійні акції. Кошти, що збирають на таких заходах, зазвичай перераховують тим, хто надзвичайно цього потребує. Завчасно підготуйся до такої чергової акції — змайструй якийсь виріб чи приготуй тістечка, печиво, щоб продати на шкільному ярмарку благодійності та передати кошти на благодійність. Ти відчуєш справжнє щастя, коли зрозумієш, що зробив/зробила невеличкий внесок у добру справу» (с.197).

Розвитку ініціативності як сутнісної ознаки ключової компетентності «підприємливість та фінансова грамотність» допомагатиме таке інтерактивне завдання для рубрики «Читацьке дозвілля» у процесі вивчення поезії П. Тичини: «Виразно прочитай вірш із однокласниками/однокласницями. Попрацюйте у групах. Хай перша група читає текст, а друга – повторює третій рядок кожної строфи, а всі разом дзвінко підхоплюйте останні два слова строфи. Так у вас і з'явиться хор класних дзвіночків!» (с. 139).

Отже, чинний підручник «Українська література» для 5 класу закладів загальної середньої освіти (автори – Т. Яценко, В. Пахаренко, О. Слижук) має виразний компетентнісний потенціал. Аналітико-синтетичні операції над текстом художніх творів, опрацювання відомостей про письменників/письменниць, теоретико-літературних понять, виконання компетентнісно орієнтованих запитань і завдань репродуктивного, частково-пошукового та творчого характеру, підготовка дослідницьких навчальних проєктів, що передбачено в змісті та структурі означеного підручника, оптимально сприяють послідовному формуванню визначених у Державному стандарті базової середньої освіти ключових компетентностей учнів/учениць.

IV. Навчання української літератури в 5 класі НУШ: національно-патріотичний аспект

Суспільно-політична ситуація в Україні, зумовлена повномасштабною російсько-українською війною, актуалізує проблему національно-патріотичного виховання, формування громадянської компетентності здобувачів загальної середньої освіти.

Актуалізацією ідеї національно-патріотичного виховання вирізняється новий зміст сучасної шкільної літературної освіти. Так, у *чинній модельній навчальній програмі з української літератури для 5–6 класів*, підготовленій в Інституті педагогіки НАПН України (науковий керівник – Т. Яценко), наголошується на важливості «виховання національно свідомих громадян України; формування гуманістичного світогляду, національних і

загальнолюдських цінностей учнів» (с. 3).
<http://yakistosviti.com.ua/uk/Ukrayinska-literatura-2021>.

Програму побудовано за тематично-жанровим принципом, тому передбачено розділи, у яких художні твори та навчальний матеріал дібрано з урахуванням патріотичної тематики.

Змістове наповнення тематичних розділів «Малі жанри фольклору та літератури (прислів'я, приказки, загадки)», «Минуле українського народу: легенди, перекази, літописні оповіді», «Україна і я», «Рідна природа», а в 6 класі – «Міфи прадавньої України», «Народні пісні. Календарно-обрядові пісні», «Ліричні послання Україні» орієнтовано на виховання в учнів/учениць любові до України, рідного краю і його природи, поваги до національних традицій і символів українського народу, осмислення історичних образів українців-борців за національну незалежність, формування громадянської компетентності.

Досягненню означених освітньо-виховних цілей ефективно сприяє змістове наповнення (художньо-публіцистичні оповіді, методичний апарат, ілюстративний матеріал) підручника «Українська література. 5 клас» (автори – Т. Яценко, В. Пахаренко, О. Слижук).
<http://yakistosviti.com.ua/uk/Ukrayinska-literatura-2021>.

Конкретизуємо прикладами. Під час вивчення тематичного розділу «Малі жанри фольклору та літератури» учням рекомендовано збагатити власний читацький досвід прислів'ями і приказками глибокого національного змісту: «Немає в світі краще рідного краю. Батьківщина – мати, умій за неї постояти. Людина без батьківщини – соловей без пісні. Батьківщина починається з сім'ї» (с. 13).

У рубриці «Читацький путівник» до розділу «Минуле українського народу: легенди, перекази, літописні оповіді» зазначається, що «...праукраїнці-росичі створювали свої мудрі, красиві й захопливі легенди, перекази, літописні оповіді, у яких збережено історичну пам'ять народу» (с. 70).

Актуалізуючи знання про національні традиції і символи українського народу, у рубриці «Ти вже знаєш» передбачено таке завдання: «Пригадай відомі тобі легенди. Розкажи, що нового ти довідався/довідалася з них про звичаї, традиції, світогляд українського народу» (с. 70).

Візуалізації прочитаного тексту легенди про калину як один із традиційних символів української культури сприяє ілюстративний матеріал підручника і система запитань до нього. Представлені фото та репродукції картин корелюють за темою, ідеєю та образами з художнім твором, утверджують такі важливі категорії національного виховання, як «Україна», «хата», «калина», «лелека». Як-от: «Розглянь картину О. Шупляка «Сон Калини». Який настрій намагався передати художник? З яким епізодом легенди співвідноситься ця картина? Чому калина стала символом краси, доброти та кохання?» (с. 71).

Збагаченню духовного світогляду школярів, вихованню шанобливого ставлення до історії України, формуванню усвідомлення особистістю себе як частини українського народу сприяє методичний апарат навчальної теми, присвяченої вивченню уривку із «Повісті минулих літ» (у переказі В. Близнеця): «Чому Київську Русь вважали однією з найкультурніших держав тогочасної Європи? У чому, на твою думку, полягає важливість для сучасників/сучасниць збереження літописних оповідей про наше минуле? Для чого варто зберігати пам'ять про минуле свого роду і народу?» (с. 88).

Мотивуючи п'ятикласників/пятикласниць до текстуального вивчення художніх творів тематичного розділу «Україна і я», у рубриці «Читацький путівник» акцентується на важливості формування патріотичних почуттів особистості: «Для кожної людини в світі рідний край – найдорожчий серцю. А за що ти любиш рідну вулицю, своє село чи місто, Україну? Напевно, немає жодного письменника або письменниці, які б не змалювали у своїх творах Батьківщину, її людей, природу, які б не захоплювалися нею, не турбувалися про неї. Адже рідна земля дорога серцю – як рідна мати. У цьому розділі ти більше довідаєшся про життя і творчість найвидатнішого українця – Тараса Шевченка. Прочитаєш поезію Богдана Лепкого та ознайомишся з творами сучасної поезії, у яких оспіваний український край» (с. 108).

Утвердженню високих моральних ідеалів, формуванню активної громадянської позиції учнів/учениць сприяє змістове наповнення теми, присвяченої вивченню життя і творчості Т. Шевченка. Так, у процесі ознайомлення з віршем «Учітесь, читайте...» (уривок із послання «І мертвим, і живим...») у рубриці «Поміркуй!» запропоновано особистісно зорієнтовані запитання, що спонукають учнів/учениць до глибокого осмислення провідного мотиву поезії та проведення паралелей із сучасністю: «Чому без належної освіти неможливе справжнє національне відродження народу? На твою думку, що таке чуже, а що своє в навчанні? Як поет це радить поєднувати? Як ти розумієш цю пораду? Чому, на переконання Т. Шевченка, не можна зрікатися рідного народу, його традицій, мови? Чи злободенними є ці поетові заповіді сьогодні?» (с. 109).

Змістова художньо-публіцистична оповідь рубрики «Літературознавчий клуб» про сповнене випробувань і боротьби життя Т. Шевченка є передумовою для формування в уяві учнів/учениць образу митця як особистості, що й нині залишається найбільшим моральним авторитетом для українського народу. Запитання проблемного характеру спонукають п'ятикласників/п'ятикласниць до розуміння духовно-моральних ідеалів поета, сприяють формуванню ціннісного ставлення до українського народу, Батьківщини, нації, розвитку вміння пояснювати власну громадянську позицію: «Які вчинки Т. Шевченка свідчать про його щире любов до України?» (с. 109). Чи можна Тараса Шевченка назвати успішною людиною, переможцем? Свою думку обґрунтуй. Чому цього митця вважають найвидатнішим українцем?» (с. 115).

Текстоцентричний принцип навчання української літератури як основний у побудові означеного підручника створює можливості для використання текстів виховного змісту. До роздумів про історичну долю України та готовності заради неї до самопожертви спрямовує п'ятикласників/п'ятикласниць текстуальне вивчення оповідання З. Мензатюк «Мій тато став зіркою». Методичний апарат до опрацювання цієї навчальної теми передбачає систему особистісно орієнтованих запитань, що сприяють глибокому осмисленню національно-патріотичної тематики твору – прагнення українського народу до свободи, причетність кожного до історії рідного народу, важливість збереження пам'яті про найрідніших. Наприклад: «Що ти знаєш про Революцію гідності? Чи є серед близьких тобі людей учасники тієї історичної події?» (с. 199), «Гідність виявляється щоденно у маленьких і великих учинках. Яких саме? На підтвердження цієї думки наведи приклади з відомих тобі літературних творів та з власного життєвого досвіду» (с. 199), «Прослідкуй за змінами, які відбуваються в поведінці, судженнях дівчинки впродовж часу, описаного у творі. Чи стає вона дорослішою, мудрішою? Умотивуй свої міркування прикладами з тексту» (с. 210).

Зауважимо, що в підручнику є навчальний матеріал, у якому акцентовано на подіях російсько-української війни, розпочатої 24 лютого 2022 року. Нинішні п'ятикласники/ п'ятикласниці є її свідками, а подеколи, на превеликий жаль і її жертвами, тому сприйняття цих трагічних подій для них є безпосереднім. Так, дослідницькому завданню до драми-казки Олександра Олеся «Микита Кожум'яка» передує така інформація: «За однією з легенд, після того, як Микита Кожум'яка здолав Змія, він запряг його у плуг і проорав велетенську борозну. Внаслідок цього утворилися так звані Змієві вали – видовжені земляні насипи, які слугували захистом від чужоземних загарбників, передусім кочівників. Вони ще й тепер простягаються майже на 2000 км через усю Наддніпрянську Україну. Навіть через тисячі років після тих далеких подій Змієві вали є оберегом. Так, ранньою весною 2022 року танки російських загарбників, які вторглися в Україну, не змогли їх здолати і змушені були відступити поблизу села Білогородка (неподалік від Києва)» (с. 97).

У «Літературознавчому клубі» до анімалістичного оповідання М. Морозенко «Вірність Хатіко» проведено паралелі із сучасними подіями: «На жаль, подібні історії трапляються і в наші дні. Так, у селищі Макарів, що на Київщині, вірний пес Ріні породи акіта-іну майже місяць чекав на порозі будинку на свою господиню Тетяну. Утім, вона загинула під час війни, яку розв'язала росія проти українського народу. Собаку вдалося врятувати завдяки підтримці небайдужих людей і волонтерів. Ріні знайшов новий дім і нових господарів» (с. 165).

Не залишить байдужим п'ятикласників/ п'ятикласниць і легендарний пес Патрон. Тож дослідницька робота над зворушливим оповіданням М. Морозенко передбачає також підготовку одноосібного або ж групового

творчого проєкту «Тварини війни»: «Для цього, наприклад, довідайся інформацію про песика Патрона. Він здобув велику популярність під час війни України з росією, став улюбленим супергероєм для дорослих і дітей. Цей собака породи джек-рассел-тер'єр допоміг українським військовим виявити значну кількість вибухових пристроїв, що були встановлені російськими загарбниками. Зроби цікаву презентацію проєкту» (с. 167).

Отже, підручник «Українська література» для 5 класу (автори – Т. Яценко, В. Пахаренко, О. Слижук) як у змістовому, так і в методичному аспектах орієнтований на патріотичне виховання, формування громадянської компетентності утвердження національних і загальнолюдських цінностей учнів і учениць.

V. Навчання української літератури в 5 класі в умовах дистанційного та змішаного навчання.

Цифрові сервіси та онлайн-інструменти урізноманітнюють освітній процес, створюють можливості для розвитку творчої активності учнів/учениць, сприятимуть формуванню вмій і навичок добирати навчальну інформацію з різних інформаційних джерел, застосовувати медіаресурси для опрацювання навчального матеріалу.

Рекомендовано використовувати сервіси для створення «хмаринок слів» ([Word It Out](#), [Word Cloud Generation](#), [Word Art](#), [AnswerGarden тощо](#)), ментальних мап (*XMind*, *FreeMind*, *iMindMap*, *MindJet Mindmanager*, *Edrow Mind Map*, *Visual Mind тощо*), інтерактивних плакатів (*Thinglink*, *Glogster EDU*, *H5P тощо*), коміксів (*Bitstrips*, *Canva*, *Write Comics*, *Pixton*, *StoryboardThat*) тощо.

Як в умовах дистанційного навчання, так і під час офлайн уроків розповіді про письменників/письменниць варто супроводжувати відеоматеріалами, мультимедійними презентаціями, слайди яких повинні містити максимум ілюстрацій і мінімум текстової інформації як необхідного пояснення до візуального матеріалу. Окремі слайди можуть бути доповнені гіперпосиланнями на відео та аудіоматеріали, розміщені на освітніх платформах та надіслані учням через захищені канали зв'язку або саме в тому онлайн-сервісі, який використовується для навчання в певному закладі освіти, – *Google classroom* чи *Classtime*. Такі презентації сприятимуть повторенню й узагальненню вивченого, глибокому осмисленню творчого доробку письменників/письменниць, розумінню ідейно-тематичного змісту та художньо-естетичної вартісності творів.

Під час онлайн-уроків учителі-словесники можуть урізноманітнити освітній процес за допомогою виконання завдань, що передбачають створення чатів або постерів у додатках *Canva PlayBuzz*, *Miro*, *Jamboard*. Методично доцільним є здійснення віртуальних мандрівок до літературних музеїв, мистецьких галерей, аналіз фото, документів, пізнавальних текстів, розміщених на віртуальних дошках *Jamboard*, *Padlet*.

Ресурси платформ *Google Forms*, *Online Test Pad*, *Poll everywhere* тощо дозволять ефективно змоделювати онлайн-опитування, тестування, необхідні для спостереження за індивідуальною освітньою траєкторією учня/учениці.

Отже, новий зміст шкільної літературної освіти, розроблене відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти (2020) навчально-методичне забезпечення, умотивоване використання цифрових ресурсів засвідчують реалізацію інноваційних підходів до організації освітнього процесу на уроках української літератури в 5 класі Нової української школи.